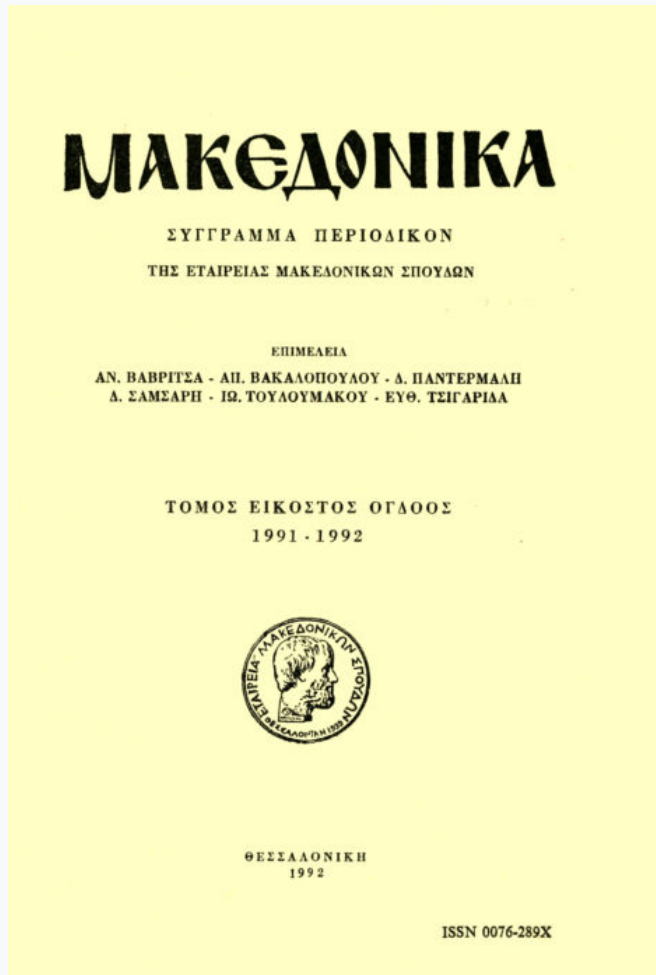

Μακεδονικά

Τόμ. 28 (1992)

Τρία ανέκδοτα έγγραφα για την ίδρυση και τη λειτουργία του Τραμπαντζείου γυμνασίου της Σιάτιστας

Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.121](https://doi.org/10.12681/makedonika.121)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βακαλόπουλος Α. Ε. (1992). Τρία ανέκδοτα έγγραφα για την ίδρυση και τη λειτουργία του Τραμπαντζείου γυμνασίου της Σιάτιστας. *Μακεδονικά*, 28, 21–29. <https://doi.org/10.12681/makedonika.121>

ΤΡΙΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΟΥ ΤΡΑΜΠΑΝΤΖΕΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΤΗΣ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ

Μεταπολεμικά εργαζόμενος επάνω στο θέμα «Οι Δυτικομακεδόνες απόδημοι επί τουρκοκρατίας» και αναζητώντας ανέκδοτα σχετικά στοιχεία είχα συμβουλευθεί το πολύτιμο βιβλίο του αείμνηστου καθηγητή μου Αντωνίου Σιγάλα «Από την πνευματικήν ζωήν των ελληνικών κοινοτήτων της Μακεδονίας. Α. Αρχεία και βιβλιοθήκαι Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1939», όπου εξιστορούσε τα αποτελέσματα ερευνών του σ' αυτήν κατά το 1930, 1931 και 1937. Σκοπός του ήταν να διασώσει, να διαφυλάξει και κατόπιν να καταγράψει το υλικό που θα έβρισκε· «Έπεθύμουν, όπως γράφει ο ίδιος στα 'Εισαγωγικά' του, διά σχετικής προεργασίας να κινήσω τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀποφοίτων τοῦ Πανεπιστημίου μας, πρὸ παντὸς δὲ τῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, ἴσως δὲ καὶ τῶν ἤδη ὑπηρετούντων καθηγητῶν τοῦ Γυμνασίου ἢ καὶ τῶν δημοδιδασκάλων, διὰ μίαν ὑπ' αὐτῶν ἐπιστημονικωτέραν καὶ συστηματικωτέραν μελέτην τῆς ἰδιαίτερας αὐτῶν πατρίδος. Διότι προϋπόθεσις κάθε σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, σχετιζομένης μὲ τὴν ἔρευναν τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἐνὸς τόπου καὶ ὀρισμένης μάλιστα ἐποχῆς, εἶναι ἡ ταξινόμησις τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων». Κατά τη διάρκεια των ερευνών του τότε ο Αντώνιος Σιγάλας είχε καταρτίσει για λογαριασμό του Πανεπιστημίου με δωρεές ή και με αγορές ορισμένα έγγραφα ή και μικρά αρχεία και έτσι δημιούργησε ένα μικρό αρχείο¹ σ' ένα μικρό δωμάτιο του ισογείου του παλαιού κτιρίου του Πανεπιστημίου. Στο αρχείο αυτό, όπου είχα την ευκαιρία να μελετήσω και ν' αντλήσω απ' αυτό ορισμένα στοιχεία για την κοινότητα της Σιάτιστας και για το Τραμπάντζειο Γυμνάσιο, είχα επισημάνει και τρία έγγραφα, αναφερόμενα στην ίδρυση και λειτουργία του, τα οποία φέρνω τώρα στη δημοσιότητα. Το ένα απ' αυτά, το μακροσκελέστερο, το από 14 Μαρτίου 1888, το είχα παραχωρήσει πριν από λίγα χρόνια προς μελέτη στον κ. Αναστάσιο Ν. Δάρδα, ο οποίος ετοιμάζε και πρόσφατα, στα 1988, δημοσίευσε ειδική μονογραφία για τον ιδρυτή του Γυμνασίου με τον τίτλο «Ιωάννης Μ. Τραμπαντζής 1813-1890. Ιδρυτής και προικο-

1. Αποστ. Ε. Βακαλοπούλου, Οι Δυτικομακεδόνες απόδημοι, σ. 42, αρ. υπ. 130.

δότης του Τραμπαντζείου Γυμνασίου Σιάτιστας, Θεσσαλονίκη 1988», όπου βρίσκει κανείς και την παλαιότερη βιβλιογραφία. Ο κ. Δάρδας πράγματι χρησιμοποίησε το σχετικό με το θέμα του απόσπασμα του εγγράφου αυτού στις σ. 52-53 της εργασίας του (πρβλ. και σ. 35).

Επειδή η επιθυμία μου είναι να δώσω όχι μόνον ολόκληρο το κείμενο, στο οποίο αναφέρεται ο κ. Δάρδας, αλλά και άλλα δύο σχετικά έγγραφα, στα οποία ο ερευνητής της ιστορίας της Σιάτιστας θα βρει στοιχεία όχι μόνο για το θέμα, αλλά και για τις διενέξεις μέσα στην κωμόπολη ως προς τη θέση όπου θα έπρεπε ν' αναφερθεί το εκπαιδευτικό ίδρυμα, προβαίνω παρακάτω στη δημοσίευσή τους διατηρώντας την ορθογραφία τους.

1

Το πρώτο από 28 Δεκεμβρίου 1887 έγγραφο, που υπογράφεται, όπως σημειώνεται, από τον «Πρόεδρο της Εφορίας, τους εφόρους αμοφτέρων των συνοικιών, τη μητροπολιτική δημογεροντία, τους επιτρόπους των εκκλησιών Χώρας και Γερανείας, τη μουχαταροδημογεροντία, και τους προκρίτους και πολίτας», ευχαριστεί τον ευρεγέτην Ιωάννην Μ. Τραμπαντζήν μέσω του αντιπροσώπου του Ι. Δ. Πάικου για την αποστολή 750 οθωμανικών λιρών, μέρους του ποσού του προορισμένου για την ανέγερση του κτιρίου. Ως προς τη θέση του όμως ανέκυψαν διχογνωμίες μεταξύ των κατοίκων, οι οποίες τελικά έληξαν με συμφωνία όλων.

Εδεργετικώτατε Συμπολίτα

Τὴν παρελθοῦσαν ἐβδομάδα ἐσπεύσαμεν ν' ἀναγγείλωμεν Ὑμῖν ἐν ὀλίγοις ὅτι ἐλάβομεν διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου ἡμῶν κ. Ἰ. Δ. Πάϊκου τὰς πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ κτιρίου προωρισμένας 750 ὀθωμ. λίρας, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκφράζομεν Ὑμῖν καὶ αὐθις τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας καὶ τὴν βαθεῖαν ἐνγνωμοσύνην ἡμῶν τε καὶ ἀπάσης τῆς πατρίδος, δεόμενοι τοῦ Ὑψίστου ἵνα διατηρῇ Ὑμᾶς ἐν υἰείᾳ καὶ εὐτυχίᾳ, καὶ προσεπιτέλλοντες ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ποσὸν κοινῇ ἡμῶν γνώμῃ καὶ ἀποφάσει κατετέθη ἐπὶ τόκῳ Τ ρ α π ε ζ ι κ ῶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἀξιολοίμοις κ.κ. Ἀδελφοῖς Σαχίνῃ καὶ Ἀδελφοῖς Πάντου, οἵτινες, ἔχοντες ἐμπορικὰ κατὰ στήματα ἐνταυθὰ τε καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, θέλονσιν ἐμβάσει ἡμῖν τὰ χρήματα, ἅμα ἀρξαμένης τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ κτιρίου, ἐκ διαλειμμάτων καὶ κατὰ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας ἀνάγκας, καὶ οὕτως οὐ μόνον ἡ ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ χαρτονομίσματος προκύψασα ζημία καλυφθήσεται, ἀλλὰ καὶ περίσσευμα προκύψει.

Ἦδη δ' ἀγγέλλομεν Ὑμῖν εὐχαρίστως ὅτι μετὰ σμικρὰν λογομαχίαν, ἀναπόφευκτον εἰς πᾶσαν τοιαύτην περίστασιν, κριθέσης, τῇ γνωμοδοτήσῃ ἀρχιτεκτόνων καὶ τῇ πλειοψηφίᾳ πολιτῶν, ἀκαταλλήλου τῆς θέσεως, ἐφ' ἧς ἀνεγρή-

γερται ἡ παλαιὰ Σχολή, διὰ τε τὸ κεκλιμένον τοῦ ἐδάφους, καὶ τὴν μὴ στερεότητα αὐτοῦ, ὥρισθη τέλος ἐν πλήρει ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ, συμφώνως τῇ Ὑμετέρᾳ ἐπιθυμίᾳ, καὶ ἡ θέσις, εἰς ἣν ἀνεγερθήσεται ἡ νέα Σχολή, τὸ Τραμπάντζειον, θέσις περίοπτος καὶ ἔχουσα ἅπαντα τ' ἀπαιτούμενα προσόντα, ἱκανοποιούσα δὲ συνάμα ἀμφοτέρας τὰς συνοικίας καὶ μέλλουσα νὰ συνεπιφέρῃ σὺν τῷ χρόνῳ τὴν ὁλοσχερῇ αὐτῶν ἔνωσιν.

Ἡ ὁσῶ κεντρικὴ, τόσῳ καὶ τερπνῇ αὐτῇ θέσις, κειμένη πρὸς ἀριστερὰν μὲν τῷ ἀνίοντι, πρὸς δεξιὰν δὲ τῷ κατιόντι, καὶ οὖσα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ἄνω συνοικίας, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ὑλίου, ἀποβήσεται ἀναντιρρήτως, καθωραῖζομένων διὰ δενδροφυτείας τοῦ τε λόφου καὶ τῶν πέριξ, ἀσπυκρίτῳ λόγῳ τερπνοτέρα, αὐτόχρημα προσφιλὲς τῶν Μουσῶν ἐνδιαίτημα.

Εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τῶν Μουσῶν καθίδρυμα συρρέοντες οἱ τῆς πατρίδος καὶ τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν παῖδες, ἀληθῆς μυρμηκία τῆς νοτιοδυτικῆς Μακεδονίας, ἔχοντες καθαρὸν καὶ ἀπεριόριστον ὀρίζοντα, καὶ ἀναπνέοντες τὰς αἴρας καὶ τὴν δρόσον τοῦ παρακειμένου θελκτικοῦ καὶ καταφύτου λόφου, θὰ διδάσκωνται εἰς αἰῶνας αἰώνων, ἀποτίοντες φόρον σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Ἰδρυτὴν αὐτοῦ, τὸν μέγαν τῆς πατρίδος Εὐεργέτην, τὰ πρὸς τὸν Θεόν, τὴν πατρίδα καὶ τὸν πλησίον καθήκοντα, ἐξευγενίζοντες μὲν καὶ ἀνυψώνοντες τὸ αἶσθημα διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξημερόνοντες δὲ τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ γλυκυτάτου χριστιανισμοῦ, καί, περικοσμοῦντες ἑαυτοὺς διὰ τῶν χριστιανικῶν καὶ προγονικῶν ἀρετῶν, θ' ἀποβαίνωσιν, ὡς ἐμπρέπει εἰς Ἑλλήνας καὶ χριστιανούς, ἐνδρέτοι, φιλοπάτριδες καὶ ἀμνηστικάκοι.

Τοιοῦτον λοιπὸν καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀνεγερμένον θέσει ἔσται τὸ περικαλλὲς Τραμπάντζειον Γυμνάσιον, ὅπερ, ὡς ἐξωτερικῶς, θὰ παρίσταται τέλειον, καθαρὸν καὶ λαμπρόν, οὕτω καὶ ἐσωτερικῶς θὰ διαλάμπῃ καὶ κατανιάζῃ εἰς αἰῶνας αἰώνων ἐν πάσῃ ἠθικῇ ἀρετῇ καὶ δυνάμει, παραδίδον τὸ ὄνομα Ὑμῶν εἰς τὰς εὐφημίας τῶν ἐπερχομένων γενεῶν καὶ ὃν τὸ καύχημα τῆς Σιατίστας.

Δεόμενοι ἐπὶ τούτοις καὶ αὐθις τοῦ Ὑψίστου ἵνα διατηρῇ Ὑμᾶς ἐν ὑγείᾳ ἀμεταπτύτῳ καὶ εὐτυχίᾳ μέχρι γήρως βαθυτάτου καὶ λιπαροῦ, διατελοῦμεν μετὰ τῆς προσηκούσης ἐξόχου ὑπολήψεως.

Ἐν Σιατίστῃ τῇ 28 Δεκεμβρίου 1887

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐφορίας

Οἱ ἔφοροι ἀμφοτέρων τῶν συνοικιῶν

Ἡ Μητροπολιτικὴ δημογεροντία

Οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν Χώρας καὶ Γερανείας

Ἡ Μονχταροδημογεροντία

Πρόκριτοι καὶ πολῖται

2

Το δεύτερο έγγραφο είναι αντίγραφο εκθέσεως που έστειλε ο Ιωάννης Δ. Πάικος προς τον ευεργέτην Ιωάννην Μ. Τραμπαντζή, με την οποία προβαίνει στη λεπτομερή εξιστόρηση των διενέξεων που τάραξαν τη μικρή κοινωνία της Σιάτιστας. Οι διενέξεις αυτές, απόηχος των οποίων έφθασε και στ' αυτιά του ευεργέτη, προκλήθηκαν από την ασυμφωνία των κατοίκων ως προς τη θέση, όπου θα έπρεπε να κτιστεί, κυρίως από την αντίδραση του αρχιερέα και μιας μικρής ομάδας διαφωνούντων. Ο επιστολογράφος τονίζει την εθνική σημασία του εκπαιδευτικού αυτού ιδρύματος όχι μόνο για τη Σιάτιστα, αλλά και για όλη τη νοτιοδυτική Μακεδονία, και αφηγείται πως οι κάτοικοι των δύο συνοικιών δεν πρέπει ν' απογοητευθούν με τις διχονοιές τους τον ευεργέτη τους, του οποίου αξίωμα, όπως του ανακοίνωσε, είναι: «πᾶν ὅ,τι ἔχεις, τὸ ἔχεις διὰ τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος». Ως υστερόγραφο αναφέρει ο Πάικος ότι αυτή τη στιγμή ο ευεργέτης Τραμπαντζής, που είχε ανησυχήσει, φαίνεται απ' όσα είχε μάθει, ειδοποιεί με τηλεγράφημα ότι στέλνει αντιπρόσωπό του στην κωμόπολη για τη λύση του προβλήματος και σχολιάζει: «Ἀριστον τὸ μέτρον!».

Ἀξιοσέβαστε Ἐδεργέτα!

Καίτοι μετὰ πλείστον ἐνδιαφέροντος παρακολουθήσας τὴν ἀνέλιξιν τοῦ «κρίμασιν, οἷς οἶδε Κύριος» εἰς τὸν ὀρίζοντα ἡμῶν ἀναφνέντος πολυδαδάλου ζητήματος περὶ τῆς θέσεως εἰς ἣν ἀνιδρυθήσεται τὸ Τραμπάτζειον, ἐτήρησα ὁμῶς μέχρι τοῦδε συνήν, μὴ θελήσας νὰ ἐνοχλήσω Ὑμᾶς καὶ ἀναμένων ἵνα, ἐπικρατουσῶν μετριοπαθεστέρων παρ' ἅσιν σκέψεων, ἐπέλθῃ τέλος μία οἰαδήποτε αὐτοῦ λύσις, ἱκανοποιούσα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀμφοτέρως τὰς συνοικίας. Δυστυχῶς ὁμῶς ἐπέπρωτο ἵνα ἡ λογομαχία ἡμῶν, ἡ ἀναπόφευκτος ἄλλωστε εἰς πᾶσαν τοιαύτην περίστασιν, φθάσῃ, ὥς μὴ ὠφελε καὶ εἰς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς καὶ ἐνοχλήσῃ καὶ ὑμᾶς οὐχ ἥττον ἢ ἡμᾶς ἅπαντας. Ἀλλὰ καὶ ἥδη οὐδόλλως προτίθεται νὰ ἐπιχειρήσῃ λεπτομερῆ τῶν γεγονότων ἀφήγησιν, διότι ἤθελον οὕτω κουράσει ὑμᾶς ὑπὲρ τὸ δέον. Ἐν ὀλίγοις λοιπὸν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν καὶ μέχρι σήμερον τὸ ζήτημα μένῃ ἄλυτον, μόνος ὑπεύθυνος, μόνος αἴτιος τοῦ κακοῦ, εἶναι ὁ ἀρχιερεὺς (ὁ ἄνθρωπος τοῦτέστιν, ὑπὲρ οὗ τόσῳ καλὰς συνστάσεις ἐποίησα ἄλλοτε ἐπανεπιλημμένως, ἀπατηθεὶς εἰς τὰς κρίσεις μου, ὑμῖν τε καὶ τοῖς ἀξιωτίμοις κ.κ. Τσαταλοπούλῳ καὶ Ἀραβαντινῷ), καὶ δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι ὑπὸ πάντῃ διαφόρων ἐλατρίων κινούμενοι. Ἐπρεπε βεβαίως ἐκ πρώτης ἀρχῆς νὰ ἐννοήσωσι πάντες ὅτι ὁ ἐδεργέτης, ἀποφασίσας ἐν τῇ γενναιοφροσύνῃ αὐτοῦ νὰ συστήσῃ Γυμνάσιον ἐν τῇ ἐαυτοῦ πατρίδι, τῇ Σιατίστῃ, δὲν προυτίθετο οὐδὲ προτίθεται νὰ ἐδεργετήσῃ ἀποκλειστικῶς τὴν Χώραν ἢ τὴν Γερά-

νειαν, ἥ καὶ τὴν Σιάτισταν ἐν γένει, ἀλλ' ἅπασαν, κυρίως εἰπεῖν, τὴν νοτιοδυτικὴν Μακεδονίαν. Τοιοῦτον γενικώτερον, ὑψηλότερον, καὶ εὐγενέστερον ἔχων οὗτος σκοπὸν, καὶ ἐπιβαλλόμενος ν' ἀκουσθῇ εἰς τὸν κόσμον ἢ τιμοῦσα αὐτὸν φιλάτῃ ἡμῶν πατρίς Σιάτιστα συμβάλλουσα τὸ καθ' ἑαυτὴν εἰς τὴν τοῦ ὅλου ἔθρους παλιγγενεσίαν, περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἐπρονόησεν, εἰμὴ ὅπως κτισθῇ ἡ Σχολὴ εἰς θέσιν περίοπτον, εὐάερον καὶ ἱκανοποιούσαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἀμφοτέρως τὰς συνοικίας· διὸ καὶ τοῦτο μόνον ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν συνέστησεν. Ἦτο λοιπὸν ἔγκλημα κατὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἢ μὴ ἐξ ἀρχῆς παραδοχὴ τῆς ὑποδειχθείσης ὑπὸ τῶν Γερανειωτῶν θέσεως ἐπὶ διαφοροῖς προφάσεσιν, ἐφ' αἷς νῦν ἐρυθριῶσιν, ('Ο Ἀρχιερεὺς καὶ ἡ ἐδάρθυμος αὐτοῦ Συντροφία, ὅπως μὴ δεχθῶσι τὴν ὑπὸ τῶν Γερανειωτῶν ὑποδεικνυμένην θέσιν, ἔλεγον προφασίζόμενοι («ἐκεῖ εἶνε φόβος ἀπὸ ληστείαν»). Καὶ εἰς μίαν δὲ πρὸς τὸν ἐδεργέτην ἐπιστολὴν των τοῦτ' αὐτὸ ἔλεγον, καί, πρὸς ἑαυτοὺς ἀντιφάσκοντες, προσέθετον «...ἐκεῖ εἶνε τόπος περιπάτου». («Φόβος ἀπὸ ληστείαν... τόπος περιπάτου»). Τί θαυμαστά πράγματα.... Αἰδῶς Ἀργεῖοι!). Ἡ φωνὴ ἐμοῦ ἦν τότε φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ ἐπειδὴ μοι εἵχετε εἰπεῖ πρὸς τοῖς ἄλλοις («δὲν σὰς τὸ ἐπιβάλλω, δὲν διατάσσω»), ἐπεβάλλετο δέ μοι να εἴπω ἀκριβῶς καὶ πιστῶς πᾶν ὅ,τι μοι εἴπετε, ἐνόμισαν ἐντεῦθεν οἱ κύριοι (ἀρχιερεὺς καὶ ἄ.) ὅτι, κριθεῖσιν ἀκαταλλήλου τῆς ἐνεστώσης τῆς Κοινῆς Σχολῆς θέσεως, καὶ ἐπικειμένης ἀλλαγῆς αὐτῆς, δὲν ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ σεβασθῶσιν ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον τὰ τε δικαιώματα καὶ τὰς εὐλόγους τῶν ἄλλων ἀξιώσεις, διὸ καὶ ἐγένοντο ὅσα ἐγένοντο, ἐφ' ὧν ῥιφθέντω πέπλος λήθης, ὅπως μὴ ἔλθω εἰς προσωπικότητα.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὐρίσκοντο τὰ πράγματα, ὅτε τηλεγραφικῶς ἐξεδηλώθη ἡ ὑμετέρα θέλησις («νὰ κτισθῇ ἡ Σχολὴ μετὰ τῶν δύο συνοικιῶν, εἰς θέσιν εὐάερον καὶ εὐχαριστοῦσαν ἀμφοτέρως τὰς συνοικίας»). Πάντες ἤδη (ἐκτός, ἐννοεῖται τὸ Ἀρχιερέως, τοῦ ἀναισχύντως τὸ ἐναντίον διαβεβαιούντος ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολῆς του, ἀλλὰ διανοομένου προάγματι ὅπως παρεμβάλλῃ προσκόμματα εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀδείας καὶ ἐπιζητούντος τὸ νανάγιον τοῦ ὅλου ἔργου), ἐσεβάσθησαν τὴν ὑμετέραν θέλησιν.

Οἱ Γερανειῶται ἐπέμενον τὸ κατ' ἀρχὰς ὅπως ἡ Σχολὴ κτισθῇ ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον τῶν δύο συνοικιῶν, ἦτοι μετὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ· βραδύτερον δὲ ἐνέδοκα ὅπως ἀρχίσῃ τὸ κτίριον 10 βήματα πέραν ἀπὸ τὸ Καραγκάτσι πρὸς τὴν Γεράνειαν, ἐν ᾧ ὁ Χωριῶται ἐπέμενον, τοῦναντίον, ν' ἀρχίσῃ 10 βήματα ἐντεῦθεν τοῦ Καραγκατσίου πρὸς τὴν Χώραν.

Τὸ κατ' ἐμὲ γνωρίζων ὅτι ἐξ ἀρχῆς συνεστήσατε ἡμῖν «ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην», δὲν ἔπαυσεν καὶ λέγων καὶ ἐνεργῶν ἐν συνδιαλλακτικῷ πάντοτε πνεύματι. Τὰς τελευταίας μάλιστα ἡμέρας, ὅπως καταστήσω τοὺς Γερανειώτας

ἦττον ἀπαιτητικούς ὑπερέβην κατὰ πολὺ τὰ ἐσκαμμένα, καὶ εἶπον πρὸς πολλούς: «Ἐνδώσατε, ἄνθρωποι, ἐνδώσατε ὅπως ἐπέλθῃ τέλος εἰρηνικὴ καὶ τὸν εὐεργέτην εὐχαριστήσουσα λύσις τοῦ ζητήματος. Γνωρίζετε πολὺ καλῶς, διότι σὰς τὸ εἶπον ἅμα ἐπανελθὼν ἐκ τοῦ δευτέρου ταξειδίου μου, ὅτι αὐτὸ τὸ ὅποιον κάμνει σήμερον ὁ εὐεργέτης εἰς τὴν πατρίδα μας εἶνε αὐρχή» καὶ ὅτι, ὡς ὁ ἴδιος ρητῶς μοι εἶπε «πᾶν ὅ,τι ἔχεις, τὸ ἔχεις διὰ τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος». Μὴ λοιπόν, πρὸς Θεοῦ, μὴ θελήσητε νὰ τὸν ἐνοχλήσωμεν καὶ ἐκ δευτέρου. Ἄν δὲν ἤκουσα ἐκ τοῦ στόματός του, ἤκουσα ὁμῶς παρ' ἄλλων, ὅτι προτίθεται νὰ μᾶς κάμῃ καὶ Νοσοκομεῖον, ὅποια ἔχουσι μόνον αἱ μεγάλαι πόλεις· εἶνε λοιπὸν μεγαλεπήβολος ὁ εὐεργέτης ἡμῶν! Προτίθεται ἐν τῇ ἑαυτοῦ γενναιοφροσύνῃ νὰ καταστήσῃ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα μεγαλόπολιν, ἔχουσαν Γυμνάσια καὶ Νοσοκομεῖα! Τοῦτο δέ, νομίζω, ἔχων ἀκριβῶς κατὰ νοῦν, διάταξε νὰ κτισθῇ τὸ Γυμνάσιον μεταξὺ τῶν δύο συνοικιῶν. Γενναῖα φρονῶν καὶ μεγαλεπήβολον ἔχων τὸ πνεῦμα, ἐκζητεῖ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο συνοικιῶν, δι' οὗ καὶ μόνον ἡ Σιάτιστα ἀποβήσεται ὄντως μεγαλόπολις, οὕτως, ὥστε ὁ ἐφ' ἡμάξης εἰς αὐτὴν εἰσερχόμενος νὰ θέλῃ μίαν ἀκριβῶς ὄραν, ἕως οὔτου νὰ φθάσῃ ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικάνορα εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Ἐνδώσατε λοιπὸν τώρα, διότι ἄλλως οὐδεμίαν βλῆπν διέξοδον, νὰ γείνῃ τὸ Γυμνάσιον πλησιέστερα εἰς τὴν Χώραν, καὶ αὐριον ἢ μεθαύριον, ἂν τῷ ὄντι ὁ Εὐεργέτης προτίθεται νὰ μᾶς κάμῃ καὶ Νοσοκομεῖον, οἱ Χωριῶται εὐχαρίστως σὰς τὸ παραχωροῦσιν ἀπὸ τοῦδε, ὡς μοι εἶπον, νὰ τὸ θέσητε εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Γερανείας, ὅπου καὶ τὸ μέρος εἶνε μεσημβρινώτερον. Κατόπιν μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων, τὰ ὅποια βεβαίως θὰ ἔχουν καὶ τοὺς κήπους των, εἴμπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ τὸ Διοικητήριον, ἴσως καὶ ἡ Μητρόπολις αὐτὴ μεταβαλομένης τῆς νῦν τοιαύτης εἰς Παρθεναγωγεῖον, καὶ οὕτως ἐπέρχεται ὄντως ἡ τῶν συνοικιῶν ἔνωσις».

Τοιαῦτα καὶ ἄλλα παρόμοια ἠραγκάσθην νὰ τοῖς εἴπω, ὑπερβάς, ὡς εἶπον ἐσκαμμένα. Ἐπὶ τέλους ἐσκέφθην, τὴν δικαιοσύνην ὡς ἄστρον πόλου λαμβάνων, καὶ ὑπὲρ τῆς ὁμοιοῦς κηδόμενος, νὰ λάβω ὡς ὅριον ἀκριβῶς τὸ μέσον, δηλ. τὸ Καραγάτσι, καὶ ἐπιβάλλω συγῆν τοῖς πᾶσι (ἐξαίρεσει ἐννοεῖται καὶ πάλιν τοῦ ἐμμένοντος εἰς τὸν ἐγωῖσμόν του ἀρχιερέως). Συνέταξα λοιπὸν τὸ ὧδε ἐπισυνημμένον σχέδιον ἐπιστολῆς, ὅπερ καθυπέβαλον ταυτοχρόνως τῷ ἀρχιερεῖ, τοῖς ἐν Γερανεῖα καὶ τῷ ἐκ τῶν ἐφόρων Γ. Νικολαΐδῃ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀντιγράφων τῶν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολῶν μου, καὶ ὅπερ ἐγένετο κοινῇ παραδεκτὸν (ἐκτὸς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως καὶ δύο ἐτέρων...).

Ἐθλίβη βεβαίως καὶ θλίβεται ἡ πατριωτικὴ ὤμων καρδιά διὰ τὰ διαδραματισθέντα καὶ εἰσέτι παρ' ἡμῖν διαδραματιζόμενα. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς πρέπει παρ' ἐμοῖς κριθῆν, μᾶλλον νὰ εὐχαριστηθῇτε, παρὰ νὰ δυσαρεστηθῇτε. Διότι ὅση καὶ ἂν γάνηται ἐκ πρώτης ὥρας ἀξιοκατάκριτος ἡ τοιαύτη ἡμῶν λογομαχία, πᾶς ὁμως ἐχέφρων καὶ ἐμβριθέστερον περὶ τῶν πραγμάτων

σκεπτόμενος θέλει συνομολογήσει ότι τοῦτο ἴσα-ἴσα ἀποδεικνύει ὅτι εἴμεθα ἱκανῶς ἀνεπτυγμένοι καὶ δὲν ἀνεχόμεθα, δικὴν ἀλόγων κτηνῶν, νὰ καταπατῶνται τὰ δικαιώματα ἡμῶν, καὶ νὰ πράττωσι κατὰ τὸ δοκοῦν ἐνδριθμοὶ τινες ἰσχύοντες, ἢ νομιζόμενοι τοῦλάχιστον κοινῶς ὡς ἰσχύοντες καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ δικαίου. Τοῦτο ἴσα-ἴσα ἀποδεικνύει ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς ἰσότητος καὶ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων ἐρριζοβόλησαν ἤδη ἱκανῶς παρ' ἡμῖν, καὶ οὐδέ ποτε θὰ καταπατῶνται ταῦτα ἀτιμωρητί. Τοῦτο ἴσα-ἴσα ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ Τραμπαντζείου Γυμνασίου θὰ ὑπάρχωσι παρ' ἡμῖν ἀσυγκρίτῳ λόγῳ περισσότεροὶ ἄνδρες δυνάμενοι νὰ ἐπιβλέπωσι τὰ πάντα, νὰ ἐπιναφέρωσι δὲ τοὺς τυχόν παρεκκλίνοντας εἰς τὴν ἐσθείαν καὶ ὁμαλὴν ὁδὸν καὶ οὐδέ ποτε ἐν οὐδεμίᾳ περιστάσει νὰ ἐπιτρέπωσι, ὅπως εἰσχωρῇ ἢ παραμικρὰ κατὰχρησις. Ταῦτα πάντα εἰσὶν, ὡς νομίζω, λίαν ἐνθαρρυντικά. Μὴ λοιπὸν θλίβεσθε παρακαλῶ, ὑπὲρ τὸ μέτρον διὰ τὴν ἐξ ἀνάγκης σκιαγραφεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ κατάστασιν ἡμῶν ταύτην, ἥτις εἶναι παροδική, καὶ τὴν ὅποιαν δὲν εἶνε δίκαιον νὰ λυγίζητε εἰς βάρος τῆς ὅλης ἡμῶν πατρίδος! μὴ ἀποδειλιάτε διὰ ταῦτα πάντα! Ἐνισχύθητε τοῦναντίον ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν γενναίαν ἡμῶν ἀπόφασιν! ἐνεργετήσατε ὡς προέθεσθε τὴν πατρίδα, ἥτις θεοποίησε καὶ θὰ θεοποιήσῃ ὑμᾶς!

Ἐμάθομεν ἤδη ὅτι ἐννοεῖτε νὰ ἀναγνωρισθῇ τὸ ὑμέτερον Γυμνάσιον ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου. Γνωρίσας ἐξ ἀρχῆς τὴν διάθεσιν ὑμῶν οὐδεμίαν οὐδέποτε εἶχον περὶ τούτου ἀμφιβολίαν. Εἶχον, τοῦναντίον, τὴν πεποίθησιν ὅτι δὲν θὰ ἀφήσητε ἡμιτελὲς τὸ ἔργον καὶ ὅτι θὰ ἐπιθέσητε θάπτον ἢ βράδιον καὶ τὴν στέγην. Ἐπέστη λοιπὸν ἡ πάλα ἀγαμενομένη ὥρα νὰ ἀναλάμψῃ καὶ ἡ Σιάτιστα εἰς τον ὀρίζοντα ὡς φανὸς φωτεινότητος! Ἔχομεν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Μακεδονίαν τρία τοιαῦτα Γυμνάσια, τὸ τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Σερρῶν καὶ τῶν Βιτωλίων. Προστίθεται ὅσον ὅπου καὶ τέταρτον τὸ Τραμπάντζειον. Ἡ Σιάτιστα λοιπὸν θὰ ἴσταται ἐπὶ τῆς αὐτῆς βαθμίδος μὲ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας Θεσσαλονίκην.

Ναί! Ἐπὶ τῆς αὐτῆς βαθμίδος θὰ ἴσταται ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν τὸ Τραμπάντζειον θὰ ἔχῃ τὰ πρωτεῖα, θὰ προτιμᾶται ὅλως τῶν ἄλλων Γυμνασίων, διότι εἰς τὴν Σιάτισταν θὰ μορφῶνται οἱ νέοι ἐλληνοπρεπῶς, διότι ἐνταῦθα μόνον εἶνε ἀμυγῆς καὶ καθαρὸς ἐλληνικὸς πληθυσμός, διότι ἐνταῦθεν μόνον λείπει ἢ τὰς λοιπὰς πόλεις λυμαιομένη διαφθορά! Ὅποια δόξα καὶ τιμὴ εἰς τὸν ἴδρυτὴν αὐτοῦ! Ἀς ἴδω, φιλιτάτη πατρίς, πάντα ταῦτα πραγματοποιούμενα, καὶ ἅς παύσω πᾶντα τοῦ ζῆν! («Ἐρρέτω») τότε «ἔρρέτω» καὶ τὸ μέλλον μου τὸ εἰς τὸν τάφον λῆγον, ἐρρέτω καὶ τὸ παρελθόν, ἐκτὸς στιγμῶν ὀλίγων!.

Ἀναγκασθεὶς καὶ ἄκων νὰ γράψω τὴν παροῦσαν μου μακροτέραν Ἰλιάδος καὶ κοινὴν ἴσως ὑμῶς ὑπὲρ τὸ δέον, ἐξαιτούμαι ἐπὶ τούτῳ τὴν ἐπιεικῆ συγγνώ-

μην ὑμῶν καὶ διατελῶ μετὰ τῆς προσηκούσης ἐξόχου ὑπολήψεως.

Ι. Δ. Πάικος

Ἐν Σιατίστῃ τῇ 14 Μαρτίου 1888

Υ. Γ. Ταύτῃ τῇ στιγμῇ μαθάνω ὅτι τηλεγραφικῶς ἀγγηγέθη ἡμῖν ὅτι ἀντιπρόσωπος ὑμῶν φθάνει ὅσον οὕτω ἐνταῦθα. Ἀριστον τὸ μέτρον!

3

Το τρίτο ἐγγράφο, γραμμένο 5 χρόνια μετὰ τὴ λειτουργία τοῦ Γυμνασίου, δηλαδὴ γύρω στα 1894, εἶναι αἴτηση ὅλων τῶν Σιατιστινῶν πρὸς τὸν ἐπίσκοπό τοὺς, με τὴν ὁποία διαμαρτύρονται γιὰ τὸν περιορισμό — ἀπὸ ἐλλειψὴ πόρων—τοῦ «πλήρους καὶ τελείου ὡς μέχρι τοῦ νῦν Γυμνασίου», ζητοῦν ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ τοῦ Τραμπαντζείου νὰ τοὺς ἐξηγήσει· 1) γιὰτὶ διακόπτει τὴν στο ἐξῆς λειτουργίαν τοῦ Γυμνασίου, 2) νὰ υποβάλει διεξοδικὴ ἐκθεση τῆς «πενταετοῦς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ», καὶ 3) νὰ συγκαλέσει γενικὴ συνέλευσις τῶν πολιτῶν καὶ τῶν δύο συνοικιῶν γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων.

Σεβασμιώτατε,

Ἡ εἰδήσις ὅτι τὸ φερώνυμον Γυμνάσιον τὸ ὑπὸ τοῦ αἰοιδίμου Μ. Ἐνδεργέτου Ι. Μ. Τραμπαντζῆ τῇ κοινότητι ὑμῶν δωρηθέν, ἀντὶ νὰ λειτουργῇ πλήρως καὶ τέλειον ὡς μέχρι τοῦ νῦν περιορίζεται πρὸς μεγίστην ζημίαν τῆς Πατρίδος μας εἰς τρεῖς μόνον τὰς μικροτέρας τάξεις, ὁδυνηρὰν ἐνεπότησεν ἡμῖν αἴσθησιν τοσούτω μᾶλλον καθόσον ἐδέλπιδες ἐξ αὐτοῦ ἀνεμένομεν πολλὰ τὰ ἀγαθὰ. Ὅθεν οἱ βαθυνσεβάστως ὑποσημειούμενοι πολῖται ἀμφοτέρων τῶν συνοικιῶν θερμῶς παρακαλοῦμεν τὴν Ὑμ. Σεβασμιότητα, ὅπως ἐν τῇ ἐγνωσμένῃ φιλομουσίᾳ καὶ δραστηριότητι Αὐτῆς εὐαρεστηθῇ.

Α'. Νὰ προσκαλέσῃ παρ' Αὐτῇ τὴν διοικοῦσαν τὸ Τραμπάτζειον Γυμνάσιον Ἐπιτροπὴν καὶ ζητήσῃ τὸν λόγον δι' ὃν αὕτη ἀνακόπτει τὴν διὰ τὸ ἐξῆς λειτουργίαν αὐτοῦ.

Β'. Νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν προαναφερομένην ἐπιτροπὴν νὰ καθυποβάλῃ σαφῇ λεπτομερῇ ἔκθεσιν τῆς πενταετοῦς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ, νὰ δημοσιεύσῃ δὲ κατόπιν ταύτην ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ.

Γ'. Νὰ συγκαλέσῃ εἰς γενικὴν συνέλευσιν τοὺς πολίτας ἀμφοτέρων τῶν συνοικιῶν καὶ ἀφ' οὗ καταστήσῃ αὐτοὺς ἐνημέρους πάντων τῶν ἀνωτέρω αἰτουμένων, συσκεφθῇ μετ' αὐτῶν ἀπὸ κοινοῦ περὶ ἐξευρέσεως πόρων διὰ τὴν πλήρη καὶ διηνεκὴ λειτουργίαν τοῦ εἰρημένου Γυμνασίου.

Ἐν τέλει δέ, ὄντες ἐκ τῶν προτέρων βέβαιοι ὅτι ἐγκαίρως καὶ ἀποτελε-

*σματοικῶς θέλετε ποιήσει τὰς δεούσας ἐνεργείας περὶ πάντων τούτων, παρακα-
λοῦμεν νὰ δεχθῆτε τὴν ἄπειρον ἡμῶν εὐγνωμοσύνην.*

*Τῆς Ὑμετ. Σεβασμιότητος τέκνα εὐπειθῇ
Οἱ πολῖται Σιατίστης*

ΑΠΟΣΤ. Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

SUMMARY

Apostolos E. Vakalopoulos, Three unpublished documents on the founding and function of the Trambatzis gymnasium in Siatista.

The author publishes three documents, placed in the small historical archive of the old university building of the Thessaloniki Faculty of Philosophy, which report on the founding and function of the Trambatzis gymnasium in Siatista, since these documents contain information concerning the donation of Siatista's great benefactor Ioannis M. Trambatzis and the social unrest provoked by the controversy among the population of the city's two quarters as to the proper site for the Gymnasium.